

Nr. 4299.

Konungens Befallningshufvud
i
Älvsborgs län med Dalsland.
Landskansliet.

Mån. d. 22 Aug. 1878.

1878 d. 27 Aug. 1878.
Till Kongl. General Post Myndigheten.
och exp. kungörelse samt öfver till förutskickade
i Lilla Edet, Skövde, Skellefteå och herrgård i H. A. samt H.
Högt. Befallningshufvud i Älvsborgs län.

I anledning af utskickelsen den 7 antligen juli
från Landshöfdingens Embetets, under öfverförande af
Vronofogdens i Maria Jagers lilla memorialis
den 14 decem. förutskickade, ad profftestationen i
fors handskrifts benämnes Skrivall. Menner.
Laga i Lands Marskalkat, den 19 Augusti 1878.
På Landshöfdingens Embetets vägnar:
Ludv. August Pettersson

Erik Lindgren

Posthistoria från Flundre härad i Älvsborgs län

Post-Kungörelse.

Att den af Kongl. Majt anbefalldes Post-Expedition å Lilla Edet öppnas den 1:ste nästkommande October, varder härmed vederbörande Correspondenter tillkännagifvet.

Lilla Edet den 17 September 1850.

C. A. Lindahl.

Tidning för Wenersborgs Stad och Län,
25 sept. 1850

Förord

I mina berättelser om postens historia på olika håll i landet har jag ofta valt att gå fram häradsvis. Detta har i ganska hög grad tillämpats för Västergötland, men avsteg vid enstaka tillfällen ger mig anledning att komplettera något område med uppgifter om en närliggande sockens posthistoria, även om socknen ligger utanför häradet. Därför presenterar jag t ex i detta häfte även uppgifter om Lagmansered.

Naturligtvis är det inte fråga om att beskriva postens utveckling i sin helhet på de olika orterna. Det blir i stället exempel på händelser av varierande slag som i någon mån belyser problem som uppstår i relationerna mellan Posten och samhället eller mellan Posten och dess anställda. I den mån jag lyckas få fram namn på poststationernas föreståndare och uppgifter om vid vilka tidsperioder de arbetat, lämnar jag sådana uppgifter konsekvent.

De olika orterna presenteras i den ordning de fått fasta postanstalter, tidsmässigt sett, med Lilla Edet som den äldsta. Två av de följande poststationerna har tillkommit samtidigt, Fors och Upphärad, som en följd av att ansvaret för kronobrevbäringen överfördes på postverket. De två övriga inom det lilla häradet, Göta och Sjuntorp, utgör exempel dels på hur en järnväg mer eller mindre självklart tillförde området en poststation och dels på en relativt sent tillkommen lantpoststation. Jag berör också ett förgäves gjort försök att få en poststation i Åsbräcka och avslutar med att berätta om Lagmansered öster om häradsgården.

I citat har jag moderniserat stavningen men inte gjort några ingrepp i texten. Även orternas namn återges i modern stavning. Jag är öppen för synpunkter från mina läsare på häftet.

Växjö i juni 1993

Erik Lindgren

Lilla Edet

Efter framställning från representanter för bygden medgav regeringen genom beslut den 6 april 1850 på poststyrelsens förslag att ett postkontor skulle få inrättas i Lilla Edet. Det öppnades den 1 oktober 1850 med Carl August Lindahl som chef. Denne var "på papperet" ordinarie postmästare i Lilla Edet under 37 år, men en längre del av den perioden fungerade han som tf postmästare i Uddevalla.

Den formella termen för postkontoret i Lilla Edet var vid starten post-expedition men under åren 1858 - 1873 postkontor och därefter åter postexpedition till 1881 års utgång. Termen har i detta fall inte någon praktisk betydelse men en kort presentation av terminologin inom postverket kan ha sitt intresse, varför jag ger utrymme åt detta i ett särskilt avsnitt innan jag går över till att berätta om de mindre postanstalterna i häradet. I framställningen här nedan kallar jag för enkelhetens skull chefen vid posten i Lilla Edet för postmästare även under de perioder då hans formella titel var postexpeditör.

Den 1 juli 1855 infördes enhetsportot och därmed också frimärken i vårt land. Omläggningen medförde bland annat att postmästarna förlorade viss del av sina inkomster. Förlusterna beräknades mer eller mindre schablonmässigt och presenterades för regeringen i en sammanställning som följde ett brev från poststyrelsen 1856. Där föreslogs gratifikationer till postförvaltarna "för minskad sportelinkomst i följd av det nya portosystemets införande" och "genom postreformen förlorade inkomster av lösväskor, posträkningar m m". Med ett undantag som inte berör "vårt" område biföll regeringen poststyrelsens framställning genom beslut den 16 januari 1857. Detta innebar bland annat att en gratifikation på 85 riksdaler banco utbetalades till postmästaren i Lilla Edet.

Flera ärenden som postmästare Lindahl fick handskas med under sin tid som postmästare i Lilla Edet gällde brottslighet. Två av dem skall kort beröras här. Postiljonen Israel Jonsson körde med sin kärra natten till den 13 november 1855 mellan Göteborg och Lilla Edet. Unde får 20 minuter efter att han lämnat Nols gästgivaregård, avlossades ett pistolskott nära honom. Han märkte ett vinande helt nära huvudet och drev på hästarna för att komma undan fortast möjligt.

I mörkret kunde han inte urskilja någonting i den riktning varifrån skottet hördes. När han vände sig om för att kontrollera om han var förföljd, syntes inte heller något. Han gjorde sig ändå beredd att använda sitt vapen.

Framkommen till postkontoret i Lilla Edet anmälde han incidenten för postmästare Lindahl. Denne granskade postiljonens ytterkläder och fann skinnkragen genomskjuten med flera hagel. Inga hade trängt in till kroppen och Israel Jonsson hade oskadd sluppit undan rövarens anfall.

Carl August Lindahl fattade genast pennan och skrev bl a följande till poststyrelsen:

"Alla livsmedels utomordentliga dyrhet och därigenom förökad fattigdom, vilken spörjes i denna del av landet, kommer säkerligen att locka till flera försök av likadan beskaffenhet som ovannämnda, och till vars förekommande jag vågar i största ödmjukhet föreslå, såsom varande enda säkra medlet, att posten häremellan och Göteborg, under mörka årstiden må åtföljas av tvenne skjutsande i särskilt åkdon".

Denna och andra incidenter fick till följd att postskjutsen några år senare inte bara till Lilla Edet utan på hela sträckan fram till Vänersborg under det mörka halvåret skulle åtföljas "förutom postiljon och den skjutsande, av en pålitlig karl, som färdas i särskilt åkdon och bör vara försedd med en sabel utöver de vapen som äro för postiljonen avsedda".

Postiljonernas vapen bestod då av sablar och pistoler. De sistnämnda var bristfälliga och fungerade inte alltid när de just behövdes, även om innehavaren hade fått undervisning i dess skötsel. Postmästaren i Vänersborg anförde i ett brev till poststyrelsen, att de anställda postiljonerna väl kunde både ladda pistolen och skjuta med den, "ehuru det är att befara att varken de eller pistolerna duga till målskjutning".

Beväpningen moderniserades senare och allt efter som pistolerna blev obrukbara, försågs postiljonerna med revolverar. Vid varje resa fick postiljonen sex patroner, d v s fullt magasin, vilket tömdes efter återkomsten. Saknades någon patron, måste postiljonen redogöra för orsaken. År 1875 påpekades särskilt att postiljonen "varken av övermod eller rädsla" fick använda vapnet i otid.

Åtskilliga rånförsök lyckades och vid enstaka tillfällen kom brottslingarna över stora belopp. I de flesta fall blev rånarna fast tack vare en vaksam befolkning i trakten. Straffen var hårda och det finns berättelser om avrättningar som följt. Belöningar utfästes för att hjälpa till med spårandet av brottslingarna.

Ett exempel på tillämpning av en generell bestämmelse i denna riktning finner vi i ett kungabrev den 16 november 1860. Detta åberopade poststyrelsens tidigare gjorda anmälan att "ett försök till poströveri under natten till den 31 sistlidne augusti skett i närheten av Lilla Edet å Haneströmsskogen, varest tre med störra försedda karlar anfallit postiljonen Nils Johansson och postföraren Olof Peter Josephsson, vilka dock avväjrt anfallet så att detsamma utan någon skada för posten avlupit".

Poststyrelsen hade föreslagit en belöning på 50 riksdaler till vardera av de båda sistnämnda "för deras visade rådighet och välförhållande". Kungabrevet erinrade emellertid om att poststyrelsen haft rätt avgöra ärendet utan hänvändelse till regeringen:

"Då WI genom nådigt brev den 21 oktober 1859 bemyndigat Eder att, utan särskild underdånig framställning, tilldela skjutsande eller andra personer, som ådagalägga rådighet att avvärja våld emot posten eller försök därtill, gratifikationer av postmedlen till belopp av högst 50 riksdaler riksmünt, hava WI funnit den av Vår befallningshavande i Älvsborgs län väckta frågan om belöningar för avvärjandet av det våld emot posten, som uppgivits hava ägt rum den 31 sistlidne augusti, bör på Eder omedelbara prövning och Edert avgörande ankomma."

Postgången var inte särskilt frekvent. I flertalet landsändar rörde det sig om två turer i veckan till långt fram mot 1800-talets slut. Kommunalstämman med Fuxerna socken den 1 februari 1885 beslöt ansöka om bättre ordnad postgång. Ur protokollet hämtas bland annat

"att de nu gällande turerna ej äro på lämpligt sätt anordnade, alldenstund, ehuru varje vecka anlända fyra ordinarie poster, endast två av dessa medföra post från Stockholm och en stor del av landet;

att brev, inlämnade i Stockholm på tisdag, ej kunna hitkomma förr än fredags afton kl 7;

att Stockholms fredagspost hitländer måndags em;

att brevväxlingen med Göteborg under vintermånaderna kräver en tid av intill fem dagar fram och åter;

att varor som från Göteborg hitsändas över Nygård, anlända med formän samma dags em, men att den samtidigt med posten avsända fakturan anländer ofta två å tre dagar senare;

att handel och rörelse högst menligt påverkas av denna långsamma postkommunikation;

att Lilla Edet borde vara berättigat till en tidsenlig postkommunikation mera än en vanlig landskommun eller socken, enär platsen till invånaretalet står framför 19 av Sveriges städer".....

Framställning gjordes på basis av protokollet och postmästare Lindahl fick poststyrelsens uppdrag att utreda frågan. Resultatet blev bland annat att han i februari 1886 lät pålysa i vederbörande kyrkor om anbud på postföring på en linje Nygård - Gamla Lödöse - Lilla Edet. Det kom in fem anbud och postmästarens förslagskontrakt godkändes. I sin redovisning till poststyrelsen anförde Lindahl bl a följande:

"Vad den nya postlinjen beträffar, antager jag, att Kungl.Styrelsen icke ämnar begagna postiljonsbeskickning till densamma; men torde jag få erinra det därvid bleve nödigt ordna sålunda, att posten kommer att i fullt dagsljus färdas fram och åter; ty i livligt minne har jag ännu de ohyggliga poströverier, vilka här i trakten hava timat under min tjänstetid i Lilla Edet".

Lilla Edet. Andel i provision 904,90, bokföringsarfvode 193,70, lösväskarfvode 12, från pspb. 15,11, summa extra inkomster under 1900 således kr. 1,125,71. Dispositionsanslag till biträde 600, till expenser 175 och till kontorshyra 200 per år.

Nuvarande pk-lokalen är trång, utan tidsenlig inredning. Helt nära denna finnes en bostadslägenhet å 4 eller 5 rum, betingande en årshyra af 450 kr. Lifsförnödenheterna äro mycket dyra. För förra pm. uppgick kronoskatten till 64,61, prestskatten till 9,80 och kommunalskatten (48 öre per fyrk) till 200,46. Närmaste fullständiga läroverk ligger i Venersborg; läkare, apotek och sparbank finnas å platsen.

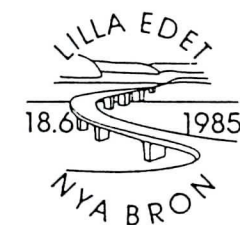
Postmästare Lindahl, som 1887 nådde sitt 70:e levnadsår, fick då begärt avsked och följdes av Johan Manfred Waldemar Schönbeck. När denne avgick 1901, kunde hugade spekulanter på befattningen läsa den här återgivna notisen i fackorganet "Svenskt Postarkiv" om förhållandena för en tillträdande postmästare.

Pehr Thorin var den som blev utnämnd efter Schönbeck och därefter ansvarade följande ordinarie postmästare för servicen vid postkontoret i Lilla Edet: Axel Georg von Schmaltz (1914-1929), Gustaf Olof Winell (1929-1932), Göran Sidney Runhagen (1932-1935), Knut Thure Åhman (1935-1937), Herta Johanna Källander (1937-1942), Gustaf Evald Lyrell (1942-1945), Olof Petrus Edvard Sundström (1945-1946), Karin Elisabet Linell (1946-1947) och Emil David Nilsson (1947-1948).

Postkontoret miste sitt förvaltningsområde genom en omorganisation och degraderades till postexpedition (av det nyare slaget) den 1 juli 1948. Med titeln stationsmästare tog Bertil Vilhelm Andersson över, följd i september 1959 av Zelia Marianne Mide.

En ny omorganisation medförde att termen postkontor och postmästare återinfördes 1977. Bland de följande cheferna fanns Arne Ericson, som vid invigningen av den nya bron över Göta älv den 18 juni 1985 tillsammans med övrig personal fick svara för att filatelisternas lystmäte blev tillgodosett.

Två år senare blev det åter aktuellt med en minnespoststämpel i Lilla Edet, då man invigde Rodd- och Kanotstadion och arrangerade den s k Veteranregattan.

Postmästare Eva Johansson har fått ta över ansvaret för service till de närmare 4000 hushåll som har postadress Lilla Edet.

Posten i Lilla Edet var under åren 1934 - 1949 utväxlingsplats för posten till postombudet i Skörsbo och under åren 1934 - 1962 för postombudet i Torskog. Bland andra orter som betjänas med lantbrevbäring från Lilla Edet kan nämnas Näset och Åsbräcka. Vid den sistnämnda försökte man på sommaren 1896 att få en poststation, varom berättas i ett särskilt avsnitt i häftets senare del.

Terminologi för fasta postanstalter

Citat i mina uppsatser är ofta exempel på hur dokumenten avslöjar de "vanliga" människornas önskan om möjligheter till kommunikation med omvärlden. I anslutning härtill har jag funnit anledning att göra en liten återblick på hur postnätets fasta punkter vuxit fram efter hand som olika slag av postanstalter kommit till. Därigenom får vi också en liten redovisning av terminologin. I dagens postverk är den inte tillämplig, eftersom alla enheter med kundbetjäning sedan 1986 kallas postkontor.

Dessutom är det hela något flytande, kan man säga, genom den beslutade strukturförändringen med beteckningen "Nät 92". Beslutet innebär i korthet att Posten även i fortsättningen kommer att ha ca 2000 serviceställen, men *formerna* för denna service förändras successivt. På mindre orter (med färre än 1000 hushåll) planeras samverkan med bank på 300 platser och postkontor skall etableras i butiker på 350 ställen. På större orter kommer 250 av totalt 700 postkontor att ersättas med vad som kallas Närpost.

För skrivande posthistoriker blir det svårare att för framtiden redovisa organisationsförändringarna. Framför allt blir det svårt att, som jag hittills gjort i min posthistoria, namnge cheferna för respektive postkontor. Genom divisionalisering finns det nämligen två eller flera chefer på många håll. Jag vet inte i skrivande stund (juni 1993) hur min framtida redovisning skall te sig. Hittills har jag tillämnat en metod som innebär slumpvis valda exempel på människornas kamp för goda kommunikationer, inbakade i den löpande texten.

Regeringen bemyndigade generalpoststyrelsen den 9 mars 1860 att "*å lämplige ställen inrätta ett nytt slag av poststationer, vilka äro ämnade att, såsom expeditjonskontor, för mera avlägsna orter underlätta förbindelsen med närmaste postkontor eller postexpedition*".

Det kungliga brevet föranledde poststyrelsen att förhöra sig hos länsstyrelserna om behovet av sådana poststationer. Kungörelser från länsstyrelserna lämnade vägen öppen för framställningar om poststationer, framställningar som naturligtvis prövades noga före beslut. Inom Lilla Edets

förvaltningsområde tillkom inte några poststationer som en följd av 1860 års kungabrev utan först när kronobrevbäringen upphörde (1875 i detta fall).

Det kan vara av visst intresse att notera hur generaldirektör Wilhelm Roos angav en orsak till beslutet om poststationer på landsbygden. I sin historiska återblick i verkets första verksamhetsberättelse omtalade han att brevlådor hade satts upp vid allmänna postvägar med början 1855 under vissa förutsättningar. Ett villkor var att en kommun eller flera korrespondenter på en ort förenade sig om att genom en lämplig person svara för tömning på behöriga tider av brevlådan. Detta reglerades genom ett kungligt brev den 9 mars 1855 och av postmedel betalades 10 kr om året för bestyret med brevlådan. Men så skriver Roos följande:

"Då emellertid denna utväg till postutväxlingens underlättande endast i ringa mån av allmänheten anlåtats, beslöts år 1860 inrättandet av ett nytt slags poststationer, vilka skulle utgöra en art filialkontor till närmast liggande postkontor eller postexpeditioner".

Innan verkningarna av kungabrevet den 9 mars 1860 var synliga, fanns det i vårt land i stort sett inga andra fasta postanstalter än **postkontor**, vid denna tidpunkt 175 stycken. Av dessa var 48 postexpeditioner, en benämning som kan skapa problem för dem som inte sysslat med posthistoria. Låt oss kalla även dem för postkontor. De var i praktiken en lägre klass av postkontor. De högsta klasserna var enligt vokabulären postkontor och de lägsta klasserna var postexpeditioner. Båda slagen var med få undantag förlagda till städer.

Beteckningen **postexpedition** kom till 1849 som resultatet av en form av löneroglering till postcheferna. Med vissa ändringar under de följande åren upptog 1874 års normalstat sju klassers postkontor, av vilka klasserna I - IV avsåg postkontoren och klasserna V-VII postexpeditioner. Postkontorens chefer kallades postmästare, tillsatta med kunglig fullmakt, medan postexpeditionernas chefer var postexpeditörer, tillsatta av poststyrelsen. Gentemot kunderna hade de samma befogenhet.

Utöver postmästare fanns det med början 1830 ett litet antal s k post-
uppsyningsmän. De tillsattes i glest befolkade delar av landet, huvudsakligen i Norrland. De fasta postanstalter som därigenom kom till stånd, kallades **postuppsyningsmansplatser**. Deras totala antal översteg aldrig samtidigt 21, det antal som fanns 1860, när regeringsbeslutet om poststationer på landsbygden kom. De flesta postuppsyningsmansplatserna ersattes under den följande femårsperioden med poststationer.

Det dröjde nära nog ett helt år efter att regeringen bemyndigat poststyrelsen att inrätta poststationer, innan de första kom till stånd. I februari 1861 öppnades sålunda 12 nya poststationer. Innan dess fanns det sålunda bara postkontor (och postexpeditioner som de lägre klassernas postkontor kallades under åren 1849-1881) samt ett obetydligt antal postuppsyningsmansplatser.

Andra senare tillkomna former av postanstalter med kundbetjäning var filialpostkontor och brevsamlingsställen, från vilka vi kan bortse i detta sammanhang. Dessutom tillkom 1920 ett mellanting mellan postkontor och poststationer med termen **postexpedition** (ej. att förväxla med de

postexpeditioner som fanns under åren 1849-1881). Senare tidens postexpeditioner hade inte några underlydande poststationer men avgav sina redovisningar direkt till poststyrelsen. Poststationerna däremot redovisade till de överordnade postkontoren. Cheferna vid "den moderna tidens postexpeditioner" titulerades stationsmästare.

I slutet av 1920-talet inrättades stationära lantbrevbärare, snart nog kallade **postombud**. På slutet av 1960-talet användes sådana i viss utsträckning för att underlätta indragning av poststationer. De underlättade övergången till lantbrevbäring för dem som bodde närmast den indragna poststationen. Skälet för tillkomsten av de första postombuden (stationära lantbrevbärarna) var ett helt annat. De öppnades på platser där underlaget var för litet för en poststation.

Termen **postställe** fanns under en övergångstid från mitten på 1970-talet för mycket små poststationer, men från och med 1986 kallades även dessa för postkontor. De dittillsvarande poststationerna hade då hunnit dras in eller organiseras om och fått benämningen postkontor (med prefixet "lokal" under en övergångstid fram till och med 1985).

Omkring 1990 började man anlita entreprenader för mindre postkontor på så sätt att befintliga postlokaler avvecklades och rörelsen överläts på en bank eller en butik. Som jag redan nämnt ligger målsättningen på ca 650 entreprenadkontor och det kommer troligen att vara genomfört i god tid före sekelskiftet.

Fors (Skrehall)

Genom poststyrelsens beslut den 17 december 1874 angående omorganisation i Älvsborgs län i anslutning till att ansvaret för kronobrevbäringen skulle övertas av postverket tillkom poststationen i Fors. Till föreståndare antogs skolläraren Johannes Häggh med 200 kr i årsarvode. På grund av förväxling med andra snarlika poststationsnamn ändrades poststationens namn till Skrehall den 1 oktober 1878. Den jämtländska poststationen med namnet Forss hade redan med 1876 års ingång fått sitt namn ändrat till Bisp(e)gården.

Före tillkomsten av poststationen i Fors fick befolkningen i trakten sin post genom lösväskor som utväxlades med postkontoret i Lilla Edet. Ågarna till dessa lösväskor bodde på andra sidan poststationen i förhållande till postkontoret. Enligt då gällande bestämmelser skulle lösväskorna inte expedieras i Lilla Edet efter poststationens tillkomst utan i Fors. Om detta var berörda postkunder medvetna på ett tidigt stadium och begärde i ett brev den 30 november dispens. Poststyrelsen beviljade sådan dispens "på vanliga villkor" genom beslut den 24 december 1874. Villkoren innehöll bestämmelsen att fullt porto utgick för brev även till Lilla Edet, så som fallet

skulle ha varit om de lämnat in breven vid Fors poststation. Annars gällde lösbrevsprto (3 öre) för brev med lösväskan till Lilla Edet och fullt porto (12 öre) för brev som skulle vidareändas från Lilla Edet.

Till Postanstalten i Lilla Edet!

*Harmed anhålles att Postanstalten behagade hos
Kongl. General Post Styrelsen göra framställning om,
att vi, oaktadt poststations öppnande med nästa
års ingång i Skrehall, måtte erhålla rättighet, att
fortfarande hafva våra lösväskor vid Lilla Edets
Postanstalt och underkasta vi oss, att för så kallade
lösbrev, betala lika porto som för andra brev.*

Promoted den 30 Nov. 1874.

*Carl Magnus Johansson d. r. L. O. af Landeberg J. H. Högberg
Gustaf J. Jönsson m. r. J. H. Högberg
J. H. Högberg*

Johannes Häggh avled den 1 mars 1911. Hans årslön på 200 kr hade med 1905 års ingång förstärkts med 150 kr som ett personligt biträdesanslag. Med 300 kr i årsarvode utan biträdesanslag tog fröken Anna Mathilda Häggh över poststationen omedelbart efter dödsfallet. Sannolikt hade hon redan som biträde skaffat sig erfarenhet av postarbetet.

Under sitt 73:e levnadsår fick hon uppleva poststationens indragning med juli månads ingång 1932. Poststationen i Sjuntorp hade hunnit tillkomma dessförinnan, varom berättas mera i ett särskilt avsnitt.

Naturligtvis försökte skrehallsborna värna om sin gamla poststation när de anade att tillkomsten av Sjuntorps poststation skulle kunna medföra förlusten av Skrehalls. Lars Wettergren i Lunneberg skrev den 27 maj 1930

till postdirektören i Göteborg att "en mass-protest mot indragandet och en mass-petition om stationens bibehållande å sin nuvarande plats senare kommer att tillställas Eder".

Den ena av de bebådade skrivelserna kom till postdirektionen den 10 juni 1930 och innehöll bland annat följande text:

"Skrehalls poststation har gamla anor och ligger i postalt hänseende centralt för bygdens befolkning. Många ha nu visserligen långt till poststationen, men genom stationens förflyttning till Sjuntorp skulle flera byar och gårdar få ännu längre till sin poststation. Sjuntorps fabriksamhälle har sedan långliga tider tillbaka haft sina postförbindelser i Upphärad, och är detta för Sjuntorps vidkommande lämpligt även i fortsättningen, alldenstund fabriken med bilar eller hästar alla söckendagar är uppe vid stationen för att lämna eller avhämta gods vid järnvägsstationen".

Liknande tongångar kom i ett separat brev från Fredrik Svensson i Ålstad med en vädjan till postdirektören "på mångas uppmaning". I sin framställning till poststyrelsen uppgav postdirektören att han funnit verkligt behov av en poststation i Sjuntorp men ansåg att poststationen i Skrehall borde bibehållas tills vidare, eftersom den tillgodosåg ett "rätt vidsträckt område söder, väster och nordost om poststationen". Ett annat skäl var att poststationsföreståndaren i Skrehall med hänsyn till skötseln av sin fastighet och sin höga ålder inte lämpligen kunde förflyttas till Sjuntorp för att bli föreståndare för den där blivande poststationen. Humanitet gällde länge inom posten gentemot de avtalsanställda och nu behöll man således poststationen i Skrehall under någon tid trots närheten till den nyinrättade poststationen i Sjuntorp. Fröken Håggh hade vid sin avgång tjänstgjort under 21 år och kunde med den tidens regler få s k ålderdomsunderstöd. Det var en form av pension, om än ringa. Tjänstetiden hade inte räckt till för en sådan, om poststationen hade blivit indragen 1930.

Upphärad

I ett brev den 17 december 1874 till landskansliet i Vänersborg lämnade poststyrelsen detaljerade uppgifter om vilka kontrakt som hade godkänts för alla dem som blivit föreslagna till poststationsföreståndare eller postförare i den nya organisation som skulle genomföras när ansvaret för kronobrevbäringen överfördes på postverket från 1875 års ingång i Älvsborgs län. Därav framgick bland annat att en poststation skulle öppnas i Upphärad med skolläraren E Eriksson som föreståndare. Hans årsarvode blev 150 kr. En karrpostlinje inrättades från Fors poststation över Upphärad till Hålanda poststation med hemmansägaren Johan Olsson i Fors som entreprenör. Avtalet gav honom kr 2:50 per postförd mil, ett ovanligt högt belopp som tyder på svårigheter att skaffa lämplig postförare för just den sträckan.

Eriksson skrev den 29 april 1875 till poststyrelsen och anhöll att få sitt

årsarvode höjt till 300 kr. Visserligen tillstyrkte postmästare A Petersson i Vänersborg bifall, men poststyrelsen meddelade den 11 maj 1875 kort och gott att framställningen inte kunde bifallas, "då kontraktet skall gälla tills det i behörig ordning kan upphöra". Ett nytt försök till löneförhöjning krävde sålunda att Eriksson sade upp sig och sökte den egna tjänsten när den blev ledigförklarad. Det vågade han sig inte på i fruktan för att en annan sökande med lägre löneanspråk skulle slå ut honom vid anbudsgivningen.

Eriksson tick ändå inte bli så gammal i gården, som man säger. När järnvägen mellan Göteborg och Trollhättan uppläts för allmän trafik, flyttades poststationen helt sonika till järnvägsstationen 1877. Stationsinspektoren Johannes Martin Hultgren fick ta över ansvaret för Upphärad postservice. Han fick inledningsvis 240 kr i årsarvode för själva postsyslsan, ett belopp som höjdes till 300 kr enligt poststyrelsens beslut i november 1878.

I november 1891 tog Olof Alfred Nylinder över ansvaret för post och järnväg i Upphärad. Årsarvodet för postansvaret hade då hunnit stiga till 420 kr och höjdes genom 1902 års allmänna reglering till 480 kr. Dessutom betalades ett biträdesanslag med 10 kr i månaden från april 1897, ett anslag som också höjdes efter hand i etapper. Siffrorna tyder på att det var mycket att göra med posten och det visade sig snart nog att post och järnväg inte kunde förenas under en och samma hatt. Den 1 april 1908 genomfördes därför en skilsmässa och fröken Matilda Pilo tog över när poststationen flyttades från järnvägsstationen.

Belågen i Lindås tog fröken Ellen Viktorisa Svantesson över poststationen den 1 december 1919 och fick uppleva den stora expansion som gjorde att poststationen klassades som postexpedition den 1 juli 1923. Hennes titel blev därmed stationsmästare. Möjligen hade man tagit till i överkant eller också stagnerade utvecklingen, för med november månads ingång 1938 ersattes postexpeditionen av en poststation. Fröken Svantesson var kvar som chef men hennes tjänstemannastatus upphörde och hon blev åter avtalsanställd i egenskap av poststationsföreståndare.

Men föränderligheten i vår värld visade sig gynna fröken Svantesson genom att poststationen åter upphöjdes till postexpedition den 1 april 1950. Som stationsmästare blev hon kvar till sin pensionering och efterträddes 1955 av Ebba Maria Svensson. Bland den sistnämndas efterträdare fanns Anna Teresia Larsson.

Postexpeditionens namn ändrades till Sjuntorp 2 med maj månads ingång 1972. Detta hände relativt kort tid efter att järnvägsstationen upphört att fungera som påstigningsplats för passagerare och man trodde att även posten skulle försvinna. Så blev det inte, åtminstone inte under den tidsperioden, och den 1 oktober 1991 glädde man sig åt att det ursprungliga ortnamnet Upphärad åter användes för posten. Termen hade förändrats till postkontor i 1977 års landsomfattande omorganisation.

Sametablering med affärer blev målet i stor skala genom beslutet om "Nät 92" som jag nämnt i detta häftes avsnitt om terminologi. Redan medan posten i Upphärad ännu kallades Sjuntorp 2 inrymdes postkontoret i ICA-

Sjuntorp

Tillkomsten den 1 oktober 1930 av poststationen i Sjuntorp föregicks av omfattande undersökningar och lång skriftväxling, i vilken inte minst de personer som betjänades av den då mer än 50 år gamla poststationen Skrehall var engagerade. Detta har delvis berörts i detta häftes avsnitt under rubriken Fors (Skrehall).

Aktiebolaget Sjuntorp framhöll i ett brev till postdirektionen i Göteborg den 8 april 1930, att poststationsfrågan blivit behandlad vid ett talkrikt besök till möte med Svenska Textilarbetarförbundets lokalavdelning. Företaget menade att en blivande poststation skulle ge postsparbanken insättningar, eftersom det inte fanns någon bank på platsen och att allmänheten skulle slippa gå den mer än två kilometer långa vägen för att kunna uträtta sina ärenden vid poststationen i Skrehall.

Företaget erbjöd sig att kostnadsfritt upplåta expeditionslokal och bostadsrum åt föreståndaren samt transportera all post till och från poststationen. Samtidigt framhöll man att företaget under en lång följd av år hade transporterat postväskan för Skrehalls poststation från Upphärad till korsvägen vid Fors Mejeri i samband med transport av den egna posten mellan Upphärad och Sjuntorp.

I sin framställning till poststyrelsen uppgav postdirektören att han hade funnit verkligt behov av en poststation i Sjuntorp. Sedan poststyrelsen avhandlat namnfrågan med ortnamnskommissionen enligt den tidens praxis beslöt den 8 september 1930 att poststationen i Sjuntorp skulle inrättas från den 1 följande oktober. Anna Teresia Larsson tillförordnades som föreståndare och blev ordinarie sådan den 1 maj 1932 i samband med beslutet om att poststationen i Skrehall skulle dras in.

Poststationen utvecklades väl och höjdes till postexpedition den 1 mars 1947, då Anna Teresia Larsson fick titeln stationsmästare. Arne Hallbäck tog över 1967 och tio år senare fick postexpeditionen benämningen postkontor. Genom centralisering av postutdelningen har stora områden tillförts och omkring 1800 hushåll får numera sin post utdelad från postkontoret i Sjuntorp nära Fors kyrka.

Asbräcka

Frans Carlsson i Herreklättan med postadress Skrehall skrev den 23 juni 1896 här återgivna brev med framställning om en poststation i Åsbräcka socken. Sedan poststyrelsen remitterat det till postinspektionen i Göteborg blev det tillfälle för många att uttala sig.

Nr. 5978.
Kungl. Gener. poststyrelsen.
Herreklättan den 23 JUNI 1896.
Inkom till Postinspektionen i
WESTRA POSTDISTRIKTET
26 JUN. 96
D. N. 2775.

Hon. Kungl. Gener. poststyrelsen
Herreklättan

Remitteras till utredning
Skämdt tager jag mig frilutet att skilja en
brev angående hur en poststation skall bildas?
Åsbräckas socken, i Klundre härad och Lydnings
län hvilken socken är mycket aflägsen från
närmaste poststationen skulle bli för socknen
mycket lida om en poststation blev anlagd t. ex.
i Skallmyr. Där häradet fråga om poststyp-
elsen kommer bidra till postlärares och
poststationsföreständares. Hoppar jag att
för framtida beaktning om det kan låta sig
göra.

Frans Carlsson
Herreklättan i Skrehall

och yttrande af Post-
inspektionen i Westra
Postdistriktet. Fransk-
holmen, af Kungl.
Gener. poststyrelsen,
den 2 juli 1896.
i beaktning!
P. J. J. J.

Postmästare Adolf Blomberg i Trollhättan uppgav att Åsbräcka socken hade en befolkning av bara 325 personer med blott 3/4 mils avstånd till Skrehalls poststation. Han ansåg sig inte kunna tillstyrka framställningen.

Postmästare Schönbeck i Lilla Edet meddelade att post avhämtades till Åsbräcka tre gånger i veckan med bud vid Lilla Edets postkontor men omfattade liten korrespondens. Kronolänsmannen J Nordström ansåg inte någon poststation i Åsbräcka erforderlig men föreslog gångpost med två turer i veckan och understöddes i den tanken av kronofogde Forsell.

Postinspektör Otto Schütz i Göteborg sammanfattade uppgifterna i sin redovisning till poststyrelsen den 14 oktober 1896. Han hade dessförinnan infordrat anbud på lantbeväring på en 12 km lång linje Lunden - Herreklätan - Åsbräcka - Ballersjö - Fråstad - Blixered - Tösslanda - Presseryr - Lilla Edet. Bara ett anbud hade kommit, avseende kr 1:50 per tur. Det kan synas egendomligt att poststyrelsen utan vidare avsågade hela ärendet vid föredragning den 16 oktober 1896, eftersom postinspektören pekade på behovet av lantbrevbäring i avslutningen av sitt brev.

Ehuru, såsom av handlingarna framgår, trakten i fråga är glest befolkad, så att någon större inkomst för Postverket ej kan vara att påräkna av en dylik lantbrevbäring, och ehuru det avgivna anbudet å besörjandet av samma lantbrevbäring ej kan anses billigt, anser jag mig dock böra framhålla traktens brist på tidsenliga kommunikationer samt att vissa av de ställen, som ligger utmed den föreslagna lantbrevbäringslinjen, äro belägna på ett avstånd av en nymil och däröver från den postanstalt, postkontoret i Lilla Edet, som av ortens korrespondenter anlitas, vadan en lantbrevbäring å linjen Lunden - Lilla Edet nog skulle bliva till avsevärd nytta samt av traktens befolkning, som nu själva måste bekosta postbud, hälsas med tillfredsställelse".

Senare har området naturligtvis blivit tillgodosett med modern lantbrevbäring.

Lagmansered (i Bjärke härad)

Ett försök år 1880 att få en poststation vid Lagmansereds folkskola misslyckades trots att postmästare Carl August Westerberg i Trollhättan tillstyrkte framställningen. Denna gick ut på att folkskollärarinnan, klockaren och organisten Marie Louise Ljungström skulle svara för poststationens skötsel mot det arvode som poststyrelsen ville bestämma.

Fyra år senare kom församlingen igen med ett brev till poststyrelsen, vari man begärde att få ett postsparbankskontor i Lagmansered jämte ett in- och utlämningsställe för post. Marie Louise Ljungström erbjöd sig nu att kostadsfritt för postverket fullgöra insättnings- och uttagningsbestyret i banken jämte förmedling av postförsändelser.

Detta hände under postsparbankens första verksamhetsår. Postinspektionen i Göteborg kunde emellertid inte tillstyrka framställningen eftersom

det fordrades en poststation för att ett postsparbankskontor skulle få inrättas. Kronofogden i Vänersborg avstyrkte av en annan anledning, nämligen den att fröken Ljungström var omyndig.

Det låg i samhällets intresse att uppmuntra sparandet och nu beslöt poststyrelsen att invänta den föreslagne föreståndarens myndighetsålder. Denna skulle inträffa vid följande årsskifte och mot bakgrunden av detta avgjordes vid föredragning den 22 december 1884 att poststationen skulle öppnas den 1 april 1885 med fröken Ljungström som oavlönad föreståndare. Den placerades i slöjdstugan vid Lagmansereds folkskola.

Lagmansholm—Trollhättan. (Från den 1 april 1885.)										
Th. F.	--	1,30	}	0,5	Lagmansholms poststation	S. T.Th. F.	12,45	—	}	
O. L.	—	9,30				M. Th.	9,30	—		
Th. F.	2,45	—	}	0,5	Östadkulle poststation (Lona skolhus) ...	S. T.Th. F.	—	11,30	}	
O. L.	10,15	10,30				M. Th.	8,30	8,45		
O. L.	11,15	11,15	}	1,7	Bergstena	M. Th.	7,45	7,45	}	
O. L.	1,30	1,45				M. Th.	5,15	5,30		
O. L.	3,15	3,30	}	2,0	Sollebrunns poststation (gäatgifvaregård)	M. Th.	3,30	3,45	}	
O. L.	4,45	5,0				M. Th.	2,0	2,15		
O. L.	5,45	6,0	}	0,6	Lagmansereds poststation	M. Th.	1,0	1,15	}	
O. L.	6,45	—				M. Th.	—	12,15		
					5,8					
Postföringen S. T. Th. och F. mellan Östadkulle och Lagmansholm, fram och åter, utgöres med gående bud.										

Denna tidtabell tillämpades för postföringen, när poststationen öppnades i Lagmansered. Inringade uppgifter avser tider mellan kl 18 och 06 enligt modernare tidsangivningssystem.

Unga frökens fader, f d folkskolläraren Andreas Ljungström, tog över poststationen den 1 april 1893, nu med 120 kr i årsarvode. Genom poststyrelsens beslut i december 1896 överläts poststationen på skogvaktaren Gustaf Alexander Rydh och flyttades på nyåret 1897 till Kobergs skogvaktarbostad. Rydh fick från oktober 1902 175 kr i årsarvode. Villkoren förbättrades efter hand och 1918 kom en allmän ersättningsreglering till stånd.

Sex år senare skildes avlöningen från ersättningen för lokal och expenser, en förändring som Rydh inte hade glädje av så länge. Han avgick nämligen med maj månads utgång 1934 och fick s k ålderdomsunderstöd eftersom det inte fanns någon pensionsordning för avtalsanställd personal.

Dottern Signe Margareta Rydh ryckte in som föreståndare den 1 juni 1934 men ville inte bli vid befattningen utan sade upp sig. Någon ersättare kunde inte anskaffas trots kungörelse i kyrkan och annons i lokaltidningen. Sedan postmästaren i Vara uppgett för poststyrelsen att det inte var möjligt att skaffa vare sig lokal eller föreståndare för poststationen, beslöts om dess indragning med september månads utgång. Genom omorganisation av postföringen mellan Sollebrunn och Lagmansered till en lantbrevbäringslinje fick postkunderna någorlunda ersättning för den förlorade poststationen. Lantbrevbärare Arvid Molander gjorde för övrigt ett uppehåll under turen när han kom till skolan och hade en stunds expedition i kapprummet.